The main content of the article reveals the essence of the phenomenon of existential experiences during adolescence. The specific structure and existential experiences as an important phenomenon in the inner world of the individual and the basic prerequisites for the formation of individual personal values. The role and place of existential experiences in philosophical and psychological context of the subject and how age and educational psychology. Deals with the phenomenological and theoretical and methodological aspects of existential experiences, the study proved the relevance of existential experiences.

Given the results of empirical research describes a sychological phenomenon existential experience. Existential experiences is the emotional and affective state of a person, accompanied by mental activity, a broad time perspective, encourages identity before making unusual decisions and creative action characterized by value-creating feature and brings personality to the rank creator of their own destiny through awareness givens of death, loneliness, the meaning of life and freedom.

Based on comprehensive empirical research and hermeneutical existential experiences in adolescence described structural characteristics and personal experiences of the psychological characteristics of this phenomenon in the study age period. Improved, tested and implemented in research methodology "Unfinished sentences" to study the psychological characteristics of existential experiences in early adolescence.

Keywords: *early adolescence, existential experiences purport crisis, values of life, loneliness, existential.*

УДК 378.147
doi: 10.15330/ps.6.1.232-241

Марина Лапіна
ДВНЗ "Приазовський державний технічний університет"
lapin-71@mail.ru

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Статтю присвячено проблемам професійного навчання соціальних працівників, зокрема розглянуто психолого-педагогічні аспекти процесу підготовки висококваліфікованих фахівців. Зазначено що в професійній психології та педагогіці набуває поширення компетентнісний підхід до сучасної освіти. Акцентовано увагу на особистісно-орієнтованому та психолого-акмеологічному напрямках професійної освіти та навчання. Особистісні якості фахівця розглядаються як метапрофесійні компетенції, що забезпечують якість праці майбутнього соціального працівника. На основі аналізу специфіки підготовки фахівців соціономічних професій окреслено загальні напрями формування професійних компетенцій соціальних працівників: пріоритет професійно-особистісного розвитку для досягнення високого рівня професіоналізму фахівця; формування психологічної, особистісної та рефлексивної компетентності; практична зорієнтованість процесу навчання. Розглянуто методи та технології активного формування психологічної та особистісної компетентності фахівця в процесі професійного навчання, а саме методика контекстного (знаково-контекстного) навчання та психолого-акмеологічні методи та процедури професійного розвитку. Стверджується, що включення до навчального процесу інноваційних, заснованих на взаємодії педагога та учня, психолого-педагогічних технологій активного навчання має формувати особистісні

зони розвитку майбутніх фахівців, удосконалювати способи та засоби професійного становлення, що значно підвищує якість професійного навчання соціальних працівників.

Ключові слова: *професійне навчання, соціальні працівники, психологічна компетентність, особистісна компетентність.*

Актуальність проблеми. Інформаційна революція і становлення постіндустріального суспільства принципово змінюють роль інформації і знань у соціальному та економічному розвитку. Знання починає займати ключові позиції в громадському розвитку і стає основним джерелом вартості в суспільстві. Набуття нових знань, інформації, умінь, навичок, світоглядних орієнтацій на їх оновлення стають фундаментальними характеристиками працівників у постіндустріальній економіці.

В умовах, що виникли, професійна освіта наповнюється новим змістом і орієнтація майбутнього фахівця на розвиток творчих здібностей і саморозвиток особистості набуває професійно-ціннісного змісту, а професійна спрямованість навчання, особливо в соціальній освіті, передбачає міждисциплінарну інтеграцію. Розв'язання основних завдань педагогічної психології, психології праці, професійної педагогіки, акмеології та інших наукових дисциплін вимагають розробки засад процесу професійної підготовки фахівців професій, які найбільш затребувані сучасним суспільством, однією з яких є соціальна робота. Саме цій актуальній проблемі присвячена наша стаття.

Соціальна робота в Україні перебуває на етапі становлення, але на сьогодні все більш зростають протиріччя між потребою суспільства в компетентних фахівцях з соціальної роботи, що володіють не тільки високим рівнем практичних умінь і навичок, а й відповідними професійними особистісними якостями, та недостатньою розробленістю умов і методів їх ефективного формування. Сучасна практика соціальної роботи має сталі вимоги до підготовки майбутнього соціального працівника до практичної діяльності, але недостатньо розроблене методичне забезпечення даного процесу в умовах неперервної професійної освіти. Таким чином, науково-дослідницький пошук нових підходів, ефективних форм, методів, засобів та умов, що забезпечують успішне формування професійних якостей особистості майбутнього соціального працівника, є важливою сучасною проблемою.

Аналіз останніх публікацій. Загалом психолого-педагогічні засади професійної освіти ґрунтуються на положеннях системного діяльнісного підходу до освіти, який склався на основі класичних робіт Л. С. Виготського, О. М. Леонтьєва, С. Л. Рубінштейна, В. В. Давидова, Г. С. Костюка, С. Д. Максименка та ін. Разом з цим сучасні моделі освіти, компетентнісний підхід у вищій і професійній освіті розглядається педагогами та психологами А. А. Вербицьким, І. А. Зимньою, О. В. Овчарук, Н. В. Кузьміною, А. К. Марковою, В. П. Бехом, Ю. М. Швалбом.

Концептуальні засади професійного навчання сформульовані С. Я. Батишевим А. М. Новіковим, Е. Ф. Зеєром, А. К. Марковою, Н. В. Кузьміною, зокрема враховуючи дослідження специфіки професійної

підготовки педагогів (Н. В. Кузьміна, А. К. Маркова, Л. М. Мітіна, В. А. Сластьонін та інші), психологів (Н. С. Пряжников, Г. С. Абрамова, В. Ю. Міняйло, І. В.Дубровіна, І. В.Вачков та ін.), медичних працівників (М. А. Юровська, Б. Д. Карвасарский, В. П. Андронов, А. С. Попов, Б. А. Ясько, Л. О. Васильєва, С. І. Філіпченкова та ін.), юристів (А. І. Алексеєв, І. П. Башкатов, І. В. Біочинський, І. В. Горлинський, Ю. В. Чуфаровський, В. Л. Васильєв, А. В. Кікоть, А. М. Столяренко, І. В. Шмаров та ін.), можна виділити загальні напрямки професійної підготовки фахівців гуманітарних професій.

Разом із цим М. В. Фірсов, Є. І. Холостова, Н. Б.Шмельова, П. Д. Павльонок, В. І. Курбатов, Ю. М. Швалб, Л. Т. Тюптя розробляють теоретичні засади соціальної роботи як професійної діяльності та різні аспекти підготовки соціальних працівників.

Незважаючи на молодість соціальної роботи, вченими розроблені стандарти соціальної роботи, навчальні плани підготовки кваліфікованих фахівців з соціальної роботи, розробляються загальні та спеціалізовані навчальні курси з психології, соціології, права, управління та інших для соціальної працівників. Загалом в Україні сформовано систему безперервної підготовки соціальних працівників, основними структурними компонентами цієї системи у вищих навчальних закладах є різнорівнева професійна підготовка за освітньо-кваліфікаційними рівнями (ОКР) "молодший спеціаліст", "бакалавр", "спеціаліст" та "магістр". Однак досі питання формування особистісних і соціальних компетенцій соціальних працівників у процесі професійного навчання та освіти залишаються недостатньо розробленими.

Тому **мета статті** полягає у виявленні та обґрунтуванні психолого-педагогічних аспектів професійного навчання соціальних працівників.

Виклад основного матеріалу. Як наукова категорія поняття навчання розглядається в тісному зв'язку з такими категоріями: освіта, виховання, викладання й учіння. Навчання разом із вихованням утворюють цілісне поняття освіти, яке є інтегральним педагогічним механізмом соціального розвитку індивіда.

Одним з важливих складових системи сучасної освіти є професійна освіта. На сьогоднішній день теоретичні та прикладні проблеми професійної освіти та професійного навчання розробляються в психології та педагогіці.

Сучасна професійна педагогіка згідно з думками С. Я. Батишева та О. М. Новікова розглядає теорію безперервного навчання як систему міждисциплінарних наукових знань, предметом якої є процес формування професійно значущих якостей особистості з урахуванням специфічних особливостей професійної освіти того чи іншого рівня і профілю [1].

У вищій та професійній освіті набуває поширення компетентнісний підхід, практична спрямованість якого в професійній освіті реалізується через створення ключових компетентностей професіоналів. Ключові компетентності пов'язують особистісні та соціальні складові освіти, відображають комплексне оволодіння сукупністю способів діяльності, які

учень набуває не тільки при вивченні предметів, але й засобами неформальної освіти, в результаті впливу середовища і т. д. [2].

Предметом психології професійної освіти, що склалася на межі психології праці та педагогічної психології, є психологічні особливості, закономірності та механізми професійного навчання, виховання та розвитку особистості. Психологія професійної освіти пов'язана з вивченням професійного самовизначення, формування професійної самосвідомості, аналізом етапів професійного розвитку суб'єкта і пов'язаних з ними психологічних проблем супроводу професійної діяльності. У психології сучасної професійної освіти можна виділити особистісно-орієнтований і психолого-акмеологічний напрямки.

Е. Ф. Зеер розглядає особистісно-орієнтовану професійну освіту як об'єднання двох ліній розвитку людини – особистісного та професійного, значення кожної з ліній розвитку змінюється на різних стадіях формування професіонала. "Системоутворюючим фактором особистісно-орієнтованої професійної освіти стає професійний розвиток учнів в процесі організації взаємодії всіх суб'єктів навчання з урахуванням їх попереднього досвіду, особистісних особливостей, специфіки навчального матеріалу і конкретного навчально-просторового середовища" [3, с. 123].

Важливою характеристикою якості професійного навчання в постіндустріальному суспільстві стає формування метапрофесійних якостей людини – властивостей, здібностей, рис особистості, що зумовлюють продуктивність виконання пізнавальної, соціальної та професійної діяльності. За думкою Е. Ф Зеєра, до них відносяться інституціоналізм, професійна мобільність, інноваційність, референтність, практичний інтелект, самоефективність та інші [4].

Як стверджує А. К. Маркова, у процесі професійного навчання не тільки вид праці висуває вимоги до психіки професіонала, а й особистість індивіда перебудовується, перетворює під себе певні аспекти професійного досвіду. На кожному з етапів оволодіння професією необхідно формувати професійно важливі якості відповідно з тими професійними завданнями, які в даний час освоюються в навчанні [5].

Психолого-акмеологічний підхід розглядає професійну освіту як один із напрямів досягнення найвищого рівня розвитку людини – "акме". Ключовою ідеєю акмеологічного походу є вивчення людини як цілісного феномена (Б. Г. Ананьєв, О. О. Бодальов), коли індивідуальні, особистісні та суб'єктно-діяльнісні характеристики вивчаються в єдності, у взаємозв'язках один з одним для того, щоб сприяти досягненню вищих рівнів розвитку людини [6].

Важливим напрямком акмеологічного підходу до професійної освіти є виявлення умов і факторів досягнення людиною високої професійної компетентності (О. О. Бодальов, А. О. Деркач, В. Г. Зазикін, Н. В. Кузьміна). Потреба сучасної освіти в компетентності фахівців є великою мірою смислотвірною і потребує подальшої розробки. При акмеологічному підході до професійної освіти переважає проблематика формування акмеологічних

інваріант професійного розвитку суб'єкта праці. В якості базових аспектів акмеологічного підходу постають віковий, освітній і професійний аспекти, які об'єднуються в прикладній галузі науки – акмеології освіти. Таким чином в проблематиці теорії професійного навчання відбувається перехід від вивчення формування професійних знань, умінь і навичок до досліджень професійної культури особистості.

Підготовка соціальних працівників як окремий напрямок професійної освіти і професійної діяльності почала формуватися в на початку 1990-х років. Соціальна робота як професія згідно з класифікацією Є. О. Клімова відноситься до групи соціономічних професій, головною особливістю яких є те, що людина або спільнота людей виступають в якості об'єкта і суб'єкта діяльності. Основним елементом професії є структурована "допомагаюча поведінка", тому діяльність професіонала багато в чому зумовлена морально-етичними принципами по відношенню до свого об'єкту, тобто професія має деонтологічний статус.

Аналізуючи дослідження специфіки професійної підготовки педагогів, психологів, медичних працівників, фахівців у галузі права, можна виділити загальні напрямки професійної підготовки фахівців гуманітарних професій.

Головною характеристикою професійної освіти представників соціономічних професій є пріоритет професійно-особистісного розвитку для формування високого рівня професіоналізму фахівця. Описи професій гуманітарної сфери містять модель діяльності фахівця і модель особистості фахівця. Особлива увага при професійній підготовці надається формуванню професійно-важливих якостей особистості фахівця, тому в процесі навчання потрібно гармонійно поєднувати традиційні навчальні форми з глибоким виховним впливом на студента.

Не менш важливим компонентом є формування у майбутніх фахівців психологічної, особистісної та рефлексивної компетентностей і на її основі професійної культури фахівця. З психолого-педагогічної точки зору це означає, що система професійної підготовки гуманітаріїв набуває нових якостей, вона повинна готувати не споживачів результатів науково-технічного прогресу, а потенційних суб’єктів професійної творчості, від яких залежатиме соціально-економічний розвиток суспільства, його соціальна стабільність.

Характерною особливістю підготовки фахівців соціономічних професій у ВНЗ є практична орієнтованість процесу навчання – максимально можлива прив'язка теоретичних знань до реальних практичних випадків, що передбачає велику питому вагу виробничої практики студентів.

Організаційно процес підготовки будується в рамках природничо-наукового підходу, поєднаного з гуманітарним, соціальним і філософським підходами. На думку Є. О. Соколкова, соціальна сутність професійного навчання і виховання полягає у формуванні в людини готовності до виконання професійних обов'язків як провідної формі прояву соціальної активності особистості фахівця-гуманітарія. З психологічної точки зору,

професійним навчанням і вихованням є формування знань, умінь і навичок, розвиток якостей характеру і здібностей, професійної мотивації до діяльності фахівця-гуманітарія, які забезпечують реалізацію на практиці такого системного якості особистості, як готовність до діяльності в галузі гуманітарних професій [7].

Є. І. Холостова стверджує, що сьогодні в системі соціальної освіти не існує власних традицій підготовки соціальних працівників, тому в побудову навчання у сфері соціальної роботи переноситься досвід підготовки з інших спеціальностей. Але за своєю ціннісною та функціональною природою соціальна робота – це найскладніший і найбільш різноплановий вид діяльності, який вимагає від фахівця виконання різноманітних функцій на різних рівнях реалізації соціальної політики держави – від психологічної підтримки до функцій управління, організації, діагностування соціальних систем. Однією з істотних відмінностей соціальної роботи від інших професій соціономічного типу є також вимога до діяльності професіонала на макрорівні розвитку суспільства – рівні прямих взаємовідносин з державними органами, на якому можливе визначення політики держави з соціальної роботи.

Тому необхідна розробка концепції підготовки фахівців соціальної роботи, вихідними положеннями якої є цілі професійної діяльності, модель соціальної роботи як професії, професійні компетенції, необхідні працівникам відповідно до видів і завдань професійної діяльності.

Серед науковців і до сьогодні немає одностайної думки щодо визначення мети соціальної роботи. З точки зору Є. І. Холостової, мета соціальної роботи полягає в наданні допомоги тим членам суспільства, які її потребують, стимулюванні їх до подолання власними зусиллями особистих, сімейних, групових, виробничих та інших проблем [8].

Загальна модель спеціальності "Соціальна робота" міститься у ключових орієнтирах для розробки та реалізації освітніх програм у цій предметній галузі, розроблених колективом російських авторів. Когнітивна модель освітньої програми за напрямом "Соціальна робота" містить в собі розуміння мети і основної місії соціальної роботи, визначення видів і рівнів професійної діяльності, визначення професійною і академічною спільнотою метакомпетенцій, які необхідні і достатні для професійної діяльності в умовах вільного ринку праці. Авторами були виділені інструментальні компетенції, які функціонують як засоби для досягнення мети, міжособистісні компетенції сприяють процесам взаєморозуміння, соціальної взаємодії і співробітництва та системні компетенції, що відносяться до системи в цілому [9].

На жаль, сучасна система професійної підготовки не реалізує повною мірою можливості формування психологічної та особистісної компетентностей майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності (С. А. Белічева, В. І. Жуков, І. Г. Зайнишев, Л. Г. Лаптєв; П. Д. Павльонок , Є. І. Холостова та ін.). Аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що найбільш повно цим завданням відповідають

методика контекстного (знаково-контекстного) навчання та психолого-акмеологічні розвивальні методи і процедури професійного розвитку.

Сутність знаково-контекстного навчання, згідно з визначенням А. А. Вербицького, становить "організація активності студентів згідно із закономірностями переходу від навчальних текстів, знакових систем як матеріальних носіїв минулого досвіду до професійної діяльності, яка ведеться в динамічно змінюваних і тому кожен раз нових умовах, і має сумісний характер" [10, с. 34]. На думку А. А. Вербицького, при переході до контекстного навчання у вузі докорінно перетворюється зміст основних форм організації діяльності студентів – від лекцій до написання дипломного проекту. Академічна лекція перетворюється в проблемну лекцію або семінар-дискусію, де намічається контекст професійної діяльності. Друга базова форма діяльності – квазіпрофесійна діяльність студентів – полягає у відтворенні на аудиторних заняттях умов і динаміки виробництва, відносин і дій зайнятих у ньому людей. Найбільш яскраво квазіпрофесійна форма діяльності проявляється в ділових іграх та інших ігрових формах, де є можливість моделювати професійну діяльність з використанням термінології відповідних навчальних дисциплін. Максимально повно професійна діяльність і контекст змісту навчання у ВНЗ поєднуються в навчально-професійній діяльності студентів у системі науково-дослідної роботи студентів (НДРС), на виробничій практиці та в дипломному проектуванні. Беручи участь у наукових дослідженнях, працюючи на виробництві, студенти залишаються в позиції учнів і в той же час реально створюють духовні та матеріальні цінності, дізнаються нове і застосовують отримані знання на практиці. Основною одиницею роботи студента і викладача в контекстному навчанні стає не "порція інформації", а ситуація, яка має такі ж самі характеристики предметної та соціальної невизначеності та суперечливості, як і реальна професійна ситуація [10].

У зв'язку з цим особливий інтерес в роботі зі студентами викликають інтерактивні методи навчання. "Інтерактивний" означає той, що ґрунтується на взаємодії, метою інтерактивного процесу є зміна і поліпшення моделей поведінки учнів. В інтерактивному процесі кожна використовувана методика виконує свою функцію і включається на різних етапах проведення заходу.

До інтерактивних методів повною мірою можна віднести сучасні акмеологічні технології навчання. Згідно з А. О. Деркачем, акмеологічні технології передбачають інтенсифікацію процесу навчання, що базується на створенні в навчальному процесі психофізіологічних умов для комплексної активізації резервних можливостей особистості учня, які приховані в звичайному житті і недоступні для використання через існуючі психологічні бар'єри. Психолого-акмеологічні технології згідно з акмеологічним принципом цілісності опираються на досвід досліджень в галузі психології, психофізіології, кібернетики, педагогіки та інших наук про людину.

В якості основних розвивальних акмеологічних методів і процедур А. О. Деркач називає: 1) методи самовдосконалення та саморозвитку (методи

духовного самовдосконалення, робота з цінностями; методи особистісного та професійного вдосконалення, рефлексивні методи як методи розвитку професійного мислення і особистісно-професійного вдосконалення, аутотренінги); 2) ігротехніки і різного роду групові тренінги як акмеолого-психологічні технології і особистісного, і психологічного, і професійного вдосконалення; 3) методи НЛП і метод "розширення свідомості"; 4) адаптовану до акмеологічних завдань психотерапію та інші [11].

Таким чином, важливою складовою соціально-захисної політики держави є соціальна робота як професійна діяльність, спрямована на надання допомоги тим категоріям громадян, котрі потрапили в складні життєві обставини. Соціальна робота – це складна, суперечлива, інтегративна інтелектуальна діяльність, яка висуває високі вимоги до професійної компетентності, особливо соціальної та особистісної компетентності фахівця.

Виходячи з вищезазначеного, можна дійти до висновку про те, що сучасне якісне професійне навчання та освіта соціальних працівників має орієнтуватися не тільки на модель діяльності, але й на модель особистості висококваліфікованого професіонала, процес професійного навчання соціальних працівників має містити в собі великий компонент виховання та формування професійної спрямованості особистості. Щоб досягти цього, поряд з традиційними методами необхідно застосовувати інноваційні, засновані на взаємодії педагога та учня, психолого-педагогічні технології активного навчання. У психолого-педагогічній науці сьогодні розроблені та впроваджені методи контекстного навчання та акмеологічні навчальні технології цілеспрямованого формування професійно значущих якостей особистості соціального працівника.

У контекстному навчанні замість орієнтації на засвоєння ЗУНів реалізується установка на майбутню професійну діяльність, метою діяльності студента стає засвоєння інформації, яке повинно згодом має бути застосовано в професійній діяльності. Акмеологічні технології навчання, включаючи цілий комплекс природничих і гуманітарних знань, здатні найбільш повно розкрити духовні та ціннісні риси особистості. Комплексні аспекти акмеологічних технологій дозволяють моделювати і розвивати інтелектуальну, емоційну, комунікативну, соціальну та морально-етичну культуру психічної активності людини. Об'єктом технологізації стають особистісні зони розвитку соціальних працівників, способи і засоби професійного становлення. У цих межах полягає шлях самовдосконалення соціальних працівників: професіоналізується самосвідомість, визначаються, диференціюються самопізнання і саморозвиток особистості, актуалізується мета самовизначення, формуються способи самоорганізації фахівців.

1. Профессиональная педагогика: учебник для студентов, обучающихся по педагогическим специальностям и направлениям / С. Я. Батышев. – М.: Ассоциация "Профессиональное образование", 1997. – 512 с.

2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / Н. М. Бібік [та ін.] ; заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : "К.І.С.", 2004. – 112 с.
3. *Зеер Э. Ф.* Психология профессий / Э. Ф. Зеер. – М. : Академический проспект; Екатеринбург : Деловая книга, 2003. – 336 с.
4. *Зеер Э. Ф.* Психология профессионального развития / Э. Ф. Зеер. – М. : Академия, 2009. – 240 с.
5. *Маркова А. К.* Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М. : МГФ "Знание", 1996. – 308 с.
6. Акмеология: методология, методы и технологии: материалы научной сессии, посвященной 75-летию члена-корреспондента РАО, Президента МААН Н. В. Кузьминой / общ. ред. А. А. Деркача. – М. : РАГС, 1998. – 230 с.
7. *Соколков Е. А.* Профессиональное становление личности специалиста-гуманитария. / Е. А. Соколков. – М. : Университетская книга, 2009. – 479 с.
8. Теория социальной работы: учебник / под. ред. Е. И. Холостовой. – М. : Юрист, 1999. – 334 с.
9. Ключевые ориентиры для разработки и реализации образовательных программ в предметной области "Социальная работа": учебно-методический комплекс / В. Заботкина [и др.]. – Бильбао : Университет Деусто, 2013. – 114 с.
10. *Вербицкий А. А.* Концепция знаково-контекстного обучения в вузе // Вопросы психологии. – 1987. – № 5. – С. 31–39.
11. *Деркач А. А.* Начинающему исследователю-акмеологу: о логике акмеологического исследования / А. А. Деркач. // Акмеология. Научно-практический журнал. – 2013. – № 4 (48). – С. 11–24.

REFERENCES

1. Professionalnaya pedagogika: uchebnik dlya studentov, obuchayuschihsya po pedagogicheskim spetsialnostyam i napravleniyam [Professioyal pedagogics] / *S. Ya. Batyishev.* – M. : Assotsiatsiya "Professionalnoe obrazovanie", 1997 (rus).
2. Kompetentnisniy pidhid u suchasniy osviti: svitoviy dosvid ta ukrayinski perspektivi [Competence approach in modern education: world experience and ukrainian perspective] / N. M. Bibik [ta in.]; zag. red. *O. V. Ovcharuk.* – K . : "K.I.S.", 2004 (ukr).
3. *Zeer, E. F.* (2003). Psihologiya professiy [Psychology of professions] / *E. F. Zeer.* – M. : Akademicheskiy prospekt; Ekaterinburg : Delovaya kniga (rus).
4. *Zeer, E. F.* (2009). Psihologiya professionalnogo razvitiya [Psychology of the the professional development] / E. F. Zeer. – M. : Akademiya (rus).
5. *Markova, A. K.* (1996). Psihologiya professionalizma [Psychology of the professionalism] / A. K. Markova. – M. : MGF "Znanie" (rus).
6. Akmeologiya: metodologiya, metodyi i tehnologii: materialyi nauchnoy sessii, posvyaschennoy 75-letiyu chlena-korrespondenta RAO, Prezidenta MAAN N.V. Kuzminoy [Akmeology: methodology, techniques and technologies] / obsch. red. *A. A. Derkacha*. – M. : RAGS, 1998 (rus).
7. *Sokolkov, E. A.* (2009). Professionalnoe stanovlenie lichnosti spetsialista-gumanitariya [Professional formation of the personality of specialist-humanitarian] / E. A. Sokolkov. – M. : Universitetskaya kniga (rus).
8. Teoriya sotsialnoy rabotyi: uchebnik [Theory of social work] / pod. red. *E. I. Holostovoy.* – M. : Yurist, 1999 (rus).
9. Klyuchevyie orientiryi dlya razrabotki i realizatsii obrazovatelnyih programm v predmetnoy oblasti "Sotsialnaya rabota": uchebno-metodicheskiy kompleks [Key reference points for the development and implementation of educational programs in the subject area "social work"] / *V. Zabotkina* [i dr.]. – Bilbao : Universitet Deusto, 2013 (rus).

10. *Verbitskiy, A. A.* (1987). Kontseptsiya znakovo-kontekstnogo obucheniya v VUZe [Conception of the signed- contextual learning in higher education] // Voprosyi psihologii, № 5, 31–39 (rus).
11. *Derkach, A. A.* (2013). Nachinayuschemu issledovatelyu-akmeologu: o logike akmeologicheskogo issledovaniya [To the novice researcher-acmeologist: about the logic of akmeology investigation] / A. A. Derkach. // Akmeologiya. Nauchno-prakticheskiy zhurnal, № 4 (48), 11–24 (rus).

Maryna Lapina

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL FEATURES OF VOCATIONAL TRAINING OF SOCIAL WORKERS

The article deals with the problems of vocational training of social workers. They are particularly considered with psychological and pedagogical aspects of training highly qualified specialists. It specifies that competence-based approach to modern education gets spreading in the professional psychology and pedagogy. The article is accented on personality-oriented and psycho-akmeological directions existing in the psychology of professional education and training. Personal qualities of the professional are considered as metaprofessional competences which ensure the future social worker's quality of work. The general directions of formation professional competence of social workers are identified on the base of the analyses of the specific professional training socionomic professions: priority of vocational and personality development for achievement a high level of professionalism; formation of the psychological, personal and reflective competence; practical orientation of the learning process. The methods and technologies of active formation of psychological and personality's competence of the specialist during the vocational training are reviewed in the article, specifically the method and technique of signed-contextual learning and psycho-akmeological methods and procedures of professional development. It is alleged that the inclusion in the educational process of preparation innovational, psychological and pedagogical techniques of active learning, based on the interaction between the teacher and the student, should generated personal's development zones of the future professionals, refine the methods and means of the professional development that significantly improves the quality of social worker's professional training.

Keywords: *vocational training, social workers, psychological competence, personality's competence.*

УДК : 159.98
doi: 10.15330/ps.6.1.241-249

Анна Шийчук
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
anna.shyichuk@gmail.com

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ МОЛОДОГО ПСИХОЛОГА: ОПИС КОНСУЛЬТАТИВНОГО ВИПАДКУ

На старті кар'єри психолога виникає цілий спектр тривог і переживань, особливо, якщо молодий фахівець шукає власну нішу на ринку праці. Тривоги поширюються на всі рівні потреб, починаючи вітальними: "Чи зможу я прогодувати себе за допомогою цієї професії?", закінчуючи екзистенційними: "Хто я в професії? Яке моє місце в ній?". У статті описано хід психотерапевтичної роботи з клієнтом на його шляху від скарг щодо професійного становлення до поступової актуалізації ідентичності психолога-